

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวของเกษตรกร อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

The Extension of Rice Cultivation Replace by Maize in Si Samrong District, Sukhothai Province

กิตติยา โฮชิน (Kittiya Hozin)¹ พลสรารณ สรรณมย์ (Ponsaran Saranrom)² สุนันท์ สีสั่งข์ (Sunan Seesang)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การรับรู้ และแหล่งความรู้ (3) แรงจูงใจและความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (4) ปัญหาและข้อเสนอความต้องการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิต (5) แนวทางการส่งเสริมการเกษตร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เกษตรกรที่ ปลูกข้าวและไม่เคยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562 จำนวน 9,226 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ 2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน และเกษตรกร คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 6 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเกษตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรร้อยละ 82.5 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 48.79 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.18 คน มีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 36.92 ไร่ รายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 2,019.93 บาทต่อไร่ต่อปี 2) เกษตรกรรับรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อย ส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 3) เกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิต ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง มากที่สุดคือ การส่งเสริมจากภาครัฐ และความต้องการการส่งเสริมในระดับปานกลาง ในด้านประเด็นการส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาด วิธีการส่งเสริม และการใช้สื่อ 4) เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิต ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการส่งเสริม 5) แนวทางการส่งเสริมทดแทนการผลิต ข้าว พบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาดมากที่สุด และมีปัญหามากที่สุด ด้านการขาดแคลนน้ำใน การทำการเกษตร ปัจจัยการผลิตราคาสูง จึงสรุปแนวทางได้ 4 แนวทาง ได้แก่ (1) ความรู้: พัฒนาทักษะความรู้ในรูปแบบโรงเรียน เกษตรกร (2) ตลาด: เชื่อมโยงตลาดและประกันราคาผลผลิต (3) กระบวนการผลิต: นำเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลทางการ เกษตรมาใช้ ลดต้นทุนการผลิตและการปรับปรุงบำรุงดินตามค่าวิเคราะห์ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ (4) การบริหารจัดการ: การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร โดยการบูรณาการร่วมกับภาคีต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

คำสำคัญ การส่งเสริมการเกษตร การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทดแทนการผลิตข้าว

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช october_of_me@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ponsaran.sar@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan.see@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) general social and economic conditions of farmers (2) perception and knowledge resources regarding maize production (3) motivations and needs in the extension of maize production in replacement of rice production (4) problems and needs suggestions about maize production in replacement of rice production (5) extension guidelines regarding maize production in replacement of rice production. The population of this study was divided into 2 groups: 1) 9,226 rice production farmers who had never grew maize and registered with department of agricultural extension in 2019. The sample size of 154 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.07 and simple random sampling method. Data was collected by conducting interview and was analyzed by using descriptive analysis such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. 2) Agricultural extension officers, Land development officer, and farmers. The sample size of 6 people was determined by using purposive sampling from key informants about extension guidelines. Data was collected from focus group and was analyzed by using content classification. The results of the research found out that 1) 82.5% of farmers were female with the average age of 48.79 years. Most of them completed primary school education. The average labor in the household was 2.18 people, the average agricultural area was 36.92 Rai, and the average income from rice production was 2,019.93 Baht/Rai/year. 2) Farmers received knowledge regarding maize production at the low level. They mostly received the knowledge from agricultural extension officers. 3) Farmers had motivation in maize production at the moderate level The most is the extension from the government and needs for extension at the moderate level in regards to content extension aspect knowledge marketing and income, extension aspect, and media usage aspect. 4) Farmers faced with the problems about maize production at the moderate level in production, marketing, and extension aspect. 5) Guidelines for Agricultural Extension Rice Cultivation Replace , The research found out that Farmers needs production and marketing promotion the most and the most problem is not enough water for farming Thus , Agricultural extension guidelines were classified into 4 guidelines as followed process (1) Knowledge: improvement of knowledge skills in the form of agricultural school (2) Marketing: connection and product price guarantee by integrating partners (3) Production Process: adoption of agricultural technology and machines in production , production cost reduction and soil improvement according to analysis results , water management in the area (4) Manaement: group formation extension of farmers from both public and private sectors.

Keywords: Agricultural extension, Maize production, Rice Cultivation Replace

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

บทนำ

ภาคการเกษตรไทยประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร เนื่องจากสภาวะทางภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกษตรกรอยู่ในภาวะจำยอมทำการเกษตรตามวิถีชีวิตแบบเดิม ผลผลิตที่ได้ลดลง บางรายไม่คุ้มค่ากับที่ลงทุน ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน ภาครัฐจึงได้ระดมความคิดในการวางแผน เพื่อฟื้นฟูอาชีพของเกษตรกร สร้างอาชีพใหม่ หรือทางเลือกพืชใหม่ให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอในการชำระหนี้สิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นพืชที่เป็นทางเลือกใหม่ของเกษตรกร เนื่องจากเป็นพืชใช้น้ำน้อย โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีปริมาณการใช้น้ำตลอดฤดูผลิตประมาณ 720-800 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ในขณะที่ข้าวใช้น้ำต่อฤดูผลิต ประมาณ 1,200-2,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ นอกจากนี้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และพบว่าผลผลิตที่ผลิตภายในประเทศยังมีปริมาณไม่เพียงพอับความต้องการของตลาด จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่าในปี 2562/63 ตลาดมีความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 8.5 ล้านตัน ในขณะที่ปริมาณข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตได้ในประเทศมีเพียง 4.3 ล้านตัน ทำให้ต้องนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาทดแทน

อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย จากข้อมูลทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563 มีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 144,288 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 637 กิโลกรัมต่อไร่ จะเห็นได้ว่า ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ เนื่องจากบางพื้นที่ประสบปัญหาภาวะการขาดแคลนน้ำตลอดทั้งปี ต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลา 3 ปี เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนเชื้อเพลิงการผลิตในการสูบน้ำทำการเกษตรที่มากขึ้น เกิดต้นทุนที่สูง ผลตอบแทนไม่คุ้มกับการลงทุน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นพืชทางเลือกของเกษตรกร เนื่องจากเป็นพืชใช้น้ำน้อย ยังเป็นที่ต้องการของตลาด มีแหล่งรับซื้อในชุมชน และผลตอบแทนสูงกว่าข้าว แต่พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ยังมีความสนใจในการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ค่อนข้างน้อย จากข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563 จำนวน 8,770 ราย พื้นที่เหมาะสมในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 60,458 ไร่ มีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2563/64 จำนวน 404 ราย พื้นที่จำนวน 5,435 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.99 ของพื้นที่เหมาะสมทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงผลิตข้าวตลอดทั้งปี ถึงแม้ผลตอบแทนจะไม่คุ้มกับการลงทุน ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

จากปัญหาข้างต้น จึงควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวในฤดูนาปี และนาปรังของเกษตรกรอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยทำการศึกษาระดับการรับรู้ของเกษตรกร แรงจูงใจและความต้องการในการส่งเสริม และปัญหาและข้อเสนอความต้องการ เพื่อนำแนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่ได้จากการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หน่วยงานภาครัฐ เอกชน เพื่อส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว และเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

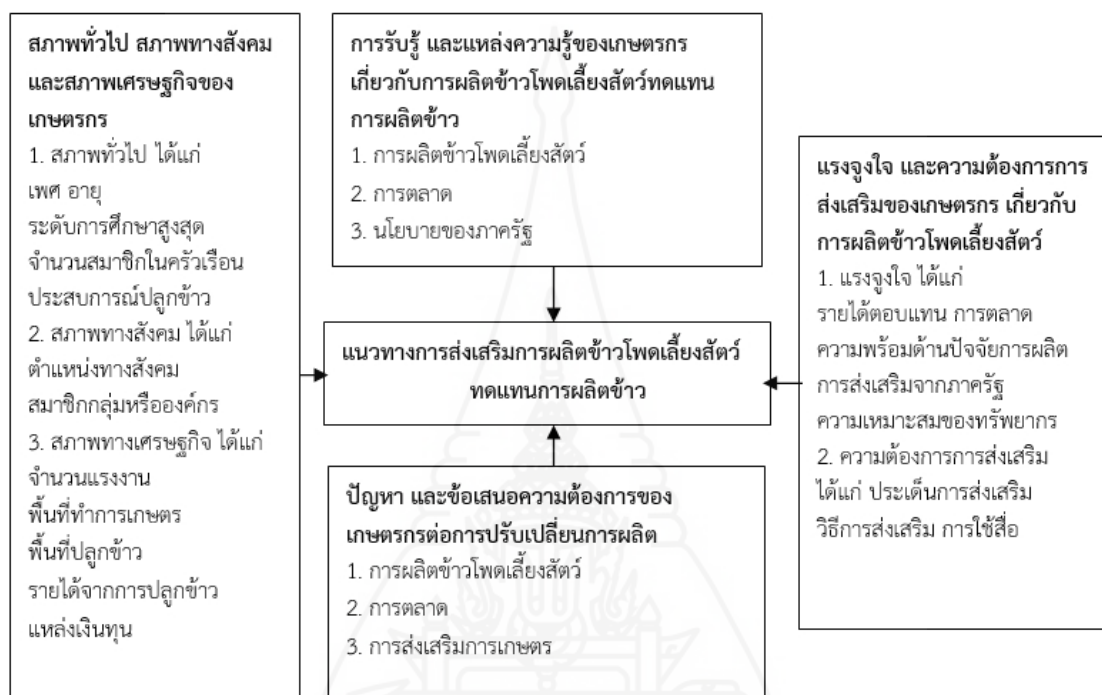
1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการรับรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว
3. เพื่อศึกษาแรงจูงใจ และความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอความต้องการของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการผลิต
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรที่ปลูกข้าวและไม่เคยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562 จำนวน 9,226 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 154 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยวิธีการจับฉลาก เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 การรับรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว ทดสอบความเที่ยง (reliability) ได้ค่า 0.978 และ 0.910 ตามลำดับ ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอความต้องการของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยน

การผลิต ทดสอบความเที่ยง (reliability) ได้ค่า 0.760 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา โดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอำเภอศรีสำโรง เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดสุโขทัย และเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 6 ราย เพื่อสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย การส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวของเกษตรกร อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีดังนี้

1. สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 82.5 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 48.79 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.74 คน ประสบการณ์ปลูกข้าวเฉลี่ย 23.13 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นสมาชิก 36.92 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 24.25 ไร่ รายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 2,019.93 บาทต่อไร่ต่อปี แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากสินเชื่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2. การรับรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2.1 การรับรู้การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรรับรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 33.65 การรับรู้ 5 ข้อที่รู้น้อยที่สุด ได้แก่ พันธุ์ที่ทางราชการแนะนำคือ พันธุ์นครสวรรค์ 3 ต้นทุนในการผลิตประมาณ 3,500 – 4,000 บาทต่อไร่ รายได้ประมาณ 4,500 – 5,000 บาทต่อไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ 3 – 4 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตที่ได้ไม่สามารถนำมาทำพันธุ์ต่อไปได้

2.2 แหล่งความรู้การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาคือ ญาติ หรือเพื่อนบ้าน โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ การฝึกอบรม การสังเกต และวารสารหรือนิตยสาร ตามลำดับ

3. แรงจูงใจ และความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.1 แรงจูงใจการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลางทุกประเด็น มากที่สุดคือ การส่งเสริมจากภาครัฐ รองลงมาคือ ความพร้อมปัจจัยการผลิต การตลาด และรายได้ตอบแทนตามลำดับ แสดงได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แรงจูงใจในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. รายได้ตอบแทน	2.75	0.881	ปานกลาง
- รายได้คุ้มต่อการลงทุน	2.74	0.969	ปานกลาง
- สามารถสร้างรายได้อย่างรวดเร็ว	2.76	0.886	ปานกลาง
2. การตลาด	2.92	0.979	ปานกลาง
- มีแหล่งรับซื้อในท้องถิ่น	2.87	1.077	ปานกลาง
- มีประกันราคา	2.97	1.126	ปานกลาง
- ซื้อขายราคายุติธรรม	2.93	1.073	ปานกลาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
3. ความพร้อมปัจจัยการผลิต	2.96	0.924	ปานกลาง
- เมล็ดพันธุ์	2.94	1.011	ปานกลาง
- เครื่องจักรในการผลิต	2.93	1.049	ปานกลาง
- ปุ๋ยและสารเคมี	2.94	0.998	ปานกลาง
- เงินทุนในการผลิต	3.03	1.111	ปานกลาง
4. การส่งเสริมจากภาครัฐ	3.11	0.950	ปานกลาง
- สนับสนุนด้านความรู้เครื่องจักรกล	3.09	1.012	ปานกลาง
- สนับสนุนด้านการตลาด	3.21	1.058	ปานกลาง
- นโยบายภาครัฐ	3.18	1.049	ปานกลาง

หมายเหตุ 1.00–1.80 = น้อยที่สุด , 1.81-2.60 = น้อย , 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก , 4.21-5.00 = มากที่สุด

3.2 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในระดับปานกลางทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการส่งเสริม และการใช้สื่อ

1) ประเด็นการส่งเสริม มากที่สุด คือ การได้รับความรู้วิชาการ รองลงมาคือ ความพร้อมปัจจัยการผลิต การตลาด และรายได้ตอบแทน ตามลำดับ

2) วิธีการส่งเสริม มากที่สุด คือ การส่งเสริมแบบรายบุคคล โดยการเยี่ยมเยียนโดยเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือ การส่งเสริมแบบกลุ่ม วิธีการฝึกอบรม และการส่งเสริมแบบมวลชน ผ่านหอกระจายข่าว

3) ด้านการใช้สื่อ มากที่สุด คือ การสื่อสารผ่านโทรทัศน์ รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ คู่มือ/แผ่นพับ/โปสเตอร์ และวิทยุ ตามลำดับแสดงได้ตามตารางที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 ความต้องการการส่งเสริมในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. การส่งเสริม			
- ผลตอบแทน	3.05	0.972	ปานกลาง
- การตลาด	3.07	1.049	ปานกลาง
- ความพร้อมปัจจัยการผลิต	3.10	0.998	ปานกลาง
- การส่งเสริมจากภาครัฐด้านความรู้	3.16	0.993	ปานกลาง
2. วิธีการส่งเสริม			
การส่งเสริมแบบรายบุคคล	2.99	0.909	ปานกลาง
- การเยี่ยมเยียนโดยเจ้าหน้าที่	3.19	1.040	ปานกลาง
- การพูดคุยผ่านโทรศัพท์	2.80	1.012	ปานกลาง
- แปลงต้นแบบ	2.99	1.094	ปานกลาง
การส่งเสริมแบบกลุ่ม	2.96	0.871	ปานกลาง
- การประชุมกลุ่ม	3.02	1.006	ปานกลาง
- การฝึกอบรม	3.06	1.001	ปานกลาง
- การสาธิต	3.04	1.035	ปานกลาง
- การศึกษาดูงานนอกสถานที่	2.71	0.975	ปานกลาง
การส่งเสริมแบบมวลชน	2.92	0.867	ปานกลาง
- เอกสาร/แผ่นพับความรู้	2.94	1.040	ปานกลาง
- หอกระจายข่าว	3.14	1.055	ปานกลาง
- วิทยู	2.73	0.979	ปานกลาง
- โทรทัศน์	2.88	1.016	ปานกลาง
3. สื่อ			
- คู่มือ/แผ่นพับ/โปสเตอร์	2.69	1.063	ปานกลาง
- วิทยู	2.64	0.989	ปานกลาง
- โทรทัศน์	2.87	1.046	ปานกลาง
- สื่อออนไลน์	2.81	1.138	ปานกลาง

หมายเหตุ 1.00-1.80 = น้อยที่สุด , 1.81-2.60 = น้อย , 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก , 4.21-5.00 = มากที่สุด

สรุปได้ว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านความรู้วิชาการมากที่สุด ในประเด็น ด้านการผลิต ได้แก่ วิธีการปลูก การดูแลรักษา และต้นทุนการผลิต เป็นต้น ด้านการตลาด ได้แก่ รายได้ตอบแทนที่จะได้รับ และช่องทางจำหน่าย เป็นต้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

4. ปัญหา และข้อเสนอความต้องการของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการผลิต

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว เกษตรกรมีปัญหากับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลางทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการส่งเสริม

1) ด้านการผลิต ปัญหาในระดับมาก ได้แก่ ฝนทิ้งช่วง การขาดแคลนแหล่งน้ำทางการเกษตร การระบาดของโรคและแมลง และเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ราคาแพง

2) ด้านการตลาด ปัญหาในระดับมาก ได้แก่ ราคาผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน ปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ แหล่งรับซื้ออยู่ไกล ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชน และขาดความยุติธรรมในการรับซื้อ ตามลำดับ

3) ด้านการส่งเสริม ปัญหาทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุดได้แก่ การไม่มีแปลงสาธิตในชุมชน รองลงมา คือ ความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ไม่ทั่วถึง และขาดเอกสารวิชาการ ตามลำดับแสดงได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. การผลิต	3.35	0.862	ปานกลาง
- พื้นที่เพาะปลูกมีน้อย	2.68	1.071	ปานกลาง
- เงินทุนไม่เพียงพอ	3.27	1.254	ปานกลาง
- ขาดแคลนเครื่องมือ	3.25	1.330	ปานกลาง
- เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ราคาแพง	3.49	1.254	มาก
- ขาดแคลนแรงงาน	3.03	1.003	ปานกลาง
- ขาดความรู้	3.28	1.158	ปานกลาง
- การระบาดของโรคและแมลง	3.53	1.150	มาก
- ฝนทิ้งช่วง	4.05	1.249	มาก
- ขาดรถยนต์ขนส่งผลผลิต	2.99	1.213	ปานกลาง
2. การตลาด	3.35	1.055	ปานกลาง
- ผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน	3.47	1.227	มาก
- ขาดความยุติธรรมในการรับซื้อ	3.19	1.131	ปานกลาง
- แหล่งรับซื้ออยู่ไกล	3.39	1.151	ปานกลาง
- ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชน	3.33	1.284	ปานกลาง
3. การส่งเสริม	3.28	0.976	ปานกลาง
- ให้ความรู้ไม่ทั่วถึง	3.25	1.123	ปานกลาง
- ขาดเอกสารวิชาการ	3.19	1.042	ปานกลาง
- ไม่มีแปลงสาธิต	3.34	1.162	ปานกลาง
- ความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ	3.30	1.155	ปานกลาง

หมายเหตุ 1.00–1.80 = น้อยที่สุด , 1.81-2.60 = น้อย , 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก , 4.21-5.00 = มากที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

4.2 ข้อเสนอความต้องการการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว

เกษตรกรได้เสนอความต้องการหากต้องปรับเปลี่ยนมาผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว ดังนี้

1) ควรมีปรับปรุงบำรุงดินตามค่าวิเคราะห์ก่อนการผลิต เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการผลิต เกษตรกรประสบปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีความต้องการให้หน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน

2) ในชุมชนไม่มีแหล่งรับซื้อตลอดทั้งปี เนื่องจากลานรับซื้อจะเปิดเฉพาะช่วงที่มีปริมาณผลผลิตในพื้นที่มีจำนวนมาก เกษตรกรมีความต้องการเรื่องการตลาด การเชื่อมโยงตลาดระหว่างผู้ผลิตและผู้รับซื้อ เพื่อป้องกันผลผลิตล้นตลาด ไม่มีที่รับซื้อ

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว

จากผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็น เพื่อใช้ในการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริม โดยการจัดเวทีสนทนากลุ่ม สรุปดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางสรุปประเด็นผลการวิจัยและแนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว

ผลการวิจัย	แนวทางการส่งเสริม	วิธีการส่งเสริม
1. ด้านสภาพทั่วไปและเศรษฐกิจของเกษตรกร		
เกษตรกรอายุเฉลี่ย 48.79 ปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.18 คน พื้นที่เกษตรและการถือครอง เฉลี่ย 36.92 ไร่ รายได้จากการปลูกข้าว เฉลี่ย 2,019.93 บาท/ไร่/ปี และร้อยละ 58.4 แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากสินเชื่อธนาคาร	ใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรและเทคโนโลยีในการกระบวนการผลิตโดยสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน เพื่อระดมทุนจัดหาเทคโนโลยี
2. การรับรู้ ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว		
เกษตรกรมีการรับรู้ระดับน้อย จำนวนข้อที่ตอบรู้เฉลี่ย 6.73 ข้อ โดยคัดเลือกเฉพาะประเด็นที่เกษตรกรมีการรับรู้น้อยที่สุดสามอันดับ ได้แก่ พันธุ์และนำที่ทางราชการแนะนำ คือ พันธุ์นครสวรรค์ 3 รายได้จากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 4,500-5,000 บาท/ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3,500-4,000 บาท/ไร่ แหล่งความรู้ส่วนใหญ่มาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	-ส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ -ส่งเสริมเกษตรกรต้นแบบในชุมชน -จัดทำแปลงเรียนรู้ในชุมชน -ใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ -เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรตามระบบ T&V	-ถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร -คัดเลือกเกษตรกรในชุมชนที่มีความรู้ความชำนาญ เป็นต้นแบบเกษตรกร -จัดทำแปลงสาธิตเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกร -จัดทำสื่อทั้งภาพและเสียง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับโปสเตอร์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผลการวิจัย	แนวทางการส่งเสริม	วิธีการส่งเสริม
3. แรงจูงใจและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3.1 แรงจูงใจ เกษตรกรมีแรงจูงใจระดับปานกลางใน ประเด็นการส่งเสริมจากภาครัฐ ได้แก่ สนับสนุนด้าน การตลาด นโยบายรัฐบาล และสนับสนุนด้านความรู้ เครื่องจักรกล 3.2 ความต้องการ พบว่า ด้านประเด็นการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการระดับปานกลาง ในประเด็นการ ได้รับการส่งเสริมภาครัฐ วิธีการส่งเสริม เกษตรกรมีความ ต้องการระดับปานกลาง ในประเด็นการส่งเสริมแบบ รายบุคคล มากที่สุดได้แก่ การเยี่ยมเยียนโดยเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความต้องการระดับปานกลางผ่านสื่อโทรทัศน์		
4. ปัญหาในการปรับเปลี่ยนการผลิต ด้านการผลิตและด้านการตลาดมีปัญหาระดับปานกลาง โดยด้านการผลิต ระดับมาก เกี่ยวกับฝนทิ้งช่วง ขาดแคลน แหล่งน้ำ การระบาดของโรคและแมลง และเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ราคาแพง ด้านการตลาด ระดับมาก เกี่ยวกับราคา ผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน		
-เชื่อมโยงตลาดระหว่าง เกษตรกรกับผู้รับซื้อ โดยมี หน่วยงานจากภาครัฐเป็นผู้ ประสาน -การวางแผนการผลิต ทั้งใน เรื่องช่วงเวลาปลูก ปริมาณ ผลผลิตที่ออกมา คุณภาพ ผลผลิต และราคาซื้อที่ ยุติธรรม -ส่งเสริมการรวมกลุ่ม		
-เยี่ยมเยียนเกษตรกร และให้ คำปรึกษาอย่างทันท่วงที -รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อวาง แผนการผลิตให้เหมาะสมกับ ตลาด ทำการประชุมร่วมกับ ผู้รับซื้อ สำนักงานพาณิชย์ จังหวัด สำนักงานเกษตรกร จังหวัด สมาเกษตรกร และ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง		
-ส่งเสริมขยายและสร้าง แหล่งน้ำ แหล่งกักเก็บน้ำ ในรูปแบบกลุ่มเกษตรกร -ส่งเสริมการลดต้นทุนการ ผลิต -ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อ ต่อรองราคาผลผลิต		
-สนับสนุนชุดสระขนาดเล็กใน พื้นที่ทำฝายกักเก็บน้ำขนาด ใหญ่ -ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ เกษตรกร ในรูปแบบโรงเรียน เกษตรกร ได้แก่ การบริหาร จัดการปัจจัยการผลิตการผสม ปุ๋ยใช้เอง การใช้ปุ๋ยตามค่า วิเคราะห์ดิน การจัดการ ศัตรูพืชแบบผสมผสาน -การจัดตั้งแปลงใหญ่ วิสาหกิจ ชุมชน		

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผลการวิจัย	แนวทางการส่งเสริม	วิธีการส่งเสริม
5. ข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนการผลิต		
5.1 การผลิต ทรัพยากรดินไม่เหมาะสมในการผลิต ควรปรับปรุงบำรุงดินก่อนการผลิต	-ส่งเสริมการวิเคราะห์ดิน และการปรับปรุงดินตามค่า	-ถ่ายทอดความรู้วิธีการในการ วิเคราะห์ดิน และการใส่ปุ๋ย
5.2 การตลาด ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชนที่สามารถรับซื้อ ตลอดทั้งปี	วิเคราะห์ -เชื่อมโยงตลาดระหว่าง เกษตรกรกับผู้รับซื้อ โดยมี หน่วยงานจากภาครัฐเป็นผู้ ประสาน	ตามค่าวิเคราะห์ -รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อวาง แผนการผลิตให้เหมาะสมกับ ตลาด ระหว่างผู้ผลิตกับ ผู้รับซื้อ

จากข้างต้นสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริม ได้ดังนี้

5.1 เกษตรกรควรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนามากที่สุด เนื่องจากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในฤดูฝน พบปัญหาความชื้นที่สูงในช่วงการเก็บเกี่ยว ทำให้ผลผลิตไม่มีคุณภาพ พบเชื้อราในฝักข้าวโพด ทำให้ถูกกดราคาขาย การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงฤดูแล้ง จะลดการบริหารจัดการในช่วงการเก็บเกี่ยว ความชื้นในฝักข้าวโพดค่อนข้างต่ำ สามารถขายได้ราคาสูง และนโยบายในการส่งเสริมของภาครัฐ เน้นการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง

5.2 แนวทางการส่งเสริมการเกษตร แบ่งเป็น 4 แนวทาง ได้แก่ (1) ความรู้: พัฒนาศักยภาพความรู้ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเป็นการฝึกปฏิบัติ แปลงสาธิต โดยเกษตรกรผู้นำในชุมชน และการเยี่ยมเยียนโดยเจ้าหน้าที่ (2) ตลาด: เชื่อมโยงตลาดและประกันราคาผลผลิต เพื่อวางแผนการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่การผลิต ทั้งช่วงการปลูก การเก็บเกี่ยว และราคาผลผลิต (3) กระบวนการผลิต: นำเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลทางการเกษตรมาใช้ ในรูปแบบเกษตรกรแม่นยำ ลดต้นทุนการผลิต และการปรับปรุงบำรุงดินตามค่าวิเคราะห์ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ (4) การบริหารจัดการ: การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร รูปแบบกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน โดยการบูรณาการร่วมกับภาคีต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 สภาพทั่วไป เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของทองพาวัญ ทรัพย์เรียงสกุล

1.2 สภาพเศรษฐกิจ จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.18 คน สอดคล้องกับการศึกษาของไพลิน ถองทอง

1780

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ครอบครัวได้เบนทิศทางไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ต้องการผลตอบแทนที่สูง ทำให้การทำการเกษตรในอนาคตอาจไม่มีคนสืบทอด และไม่เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ อาจทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้ มีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 36.92 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 24.25 ไร่ รายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 3,019.93 บาทต่อไร่ต่อปี แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่จากการกู้สินเชื่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สอดคล้องกับมลิษา ทาอาสา (2561, น.115) จะเห็นได้ว่า เกษตรกรนั้นไม่มีเงินทุนเพียงพอในการทำเกษตร จึงต้องกู้เงินมาลงทุน หากผลตอบแทนไม่คุ้มค่า ก็จะไปสู่ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

2. ระดับการรับรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว

2.1 ระดับความรู้การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรมีการรับรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อย พบว่า เกษตรกรขาดการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพันธุ์พืช การปลูก การดูแลรักษา และจัดการแปลงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี ผลตอบแทนสูง เนื่องจากเกษตรกรไม่เคยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริมให้อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับทองพาวัญญ์ ทรัพย์เรืองสกุล (2562) เกษตรกรมีระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดูแล้วในระดับน้อย

2.2 แหล่งความรู้ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากเป็นแหล่งที่เข้าถึงได้ง่าย และเกษตรกรมีความไว้วางใจเจ้าหน้าที่ หากเจ้าหน้าที่มีการเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกษตรกรมีการรับรู้มากขึ้น อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของกฤษฎา ญ น่าน (2557, น.74) ศึกษาเรื่องการใช้หมักชีวภาพ พด.2 ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากที่สุด

3. แรงจูงใจ และความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.1 แรงจูงใจในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยภาพรวมเกษตรกรมีแรงจูงใจในระดับปานกลางทุกประเด็น แรงจูงใจมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมจากภาครัฐ สอดคล้องกับพรณิภา อนรรักษ์กรกุล (2561, น.67) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจในภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรไม่ชอบปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่หากมีเจ้าหน้าที่มาส่งเสริม สร้างการรับรู้ รวมถึงการให้ความรู้ การดูแลหลังการผลิต เกษตรกรมีแนวโน้มหันมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.2 ความต้องการการส่งเสริมในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในระดับปานกลาง

1) ประเด็นการส่งเสริม ความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นการได้รับความรู้วิชาการและบริการจากภาครัฐ สอดคล้องกับทองพาวัญญ์ ทรัพย์เรืองสกุล (2562) เกษตรกรเห็นว่า ความรู้เรื่องความเหมาะสมของพื้นที่สำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดูแล้ว มีความจำเป็นต่อการปลูก เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อย จึงต้องการได้รับความรู้ทางวิชาการจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นอันดับแรก เพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญ เมื่อต้องการปรับเปลี่ยนมาเป็นการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2) วิธีการส่งเสริม ความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมแบบรายบุคคล โดยการเยี่ยมเยียนโดยเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ มลิษา ทาอาสา (2561, น.92) พบว่าวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดูแล้วที่เกษตรกรต้องการได้รับมากที่สุด การส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11 The 11th STOU National Research Conference

และเกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย รองลงมา การส่งเสริมแบบกลุ่ม ความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การฝึกอบรม ไม่สอดคล้องกับมลธิชา ทาอาสา (2561, น.92) พบว่าเกษตรกรต้องการการส่งเสริมจากการศึกษาดูงานมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อย และจากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรต้องการความรู้ทางด้านวิชาการจากภาครัฐ การฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมมากที่สุด เกษตรกรจึงคุ้นเคยกับการส่งเสริมในรูปแบบนี้มากที่สุด ข้อดีของการส่งเสริมด้วยรูปแบบการฝึกอบรม เป็นการถ่ายทอดความรู้ในกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมแบบมวลชน ความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ มลธิชา ทาอาสา (2561, น.92) พบว่าเกษตรกรต้องการการส่งเสริมจากหอกระจายเสียง เนื่องจากในชุมชนมีหอกระจายข่าวทุกชุมชน ทำให้เข้าถึงเกษตรกรได้ง่าย เป็นการเผยแพร่ความรู้ทางเสียง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

3) การใช้สื่อ ความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การสื่อสารผ่านโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรเข้าถึงง่ายที่สุด สร้างการรับรู้ในวงกว้าง มีภาพประกอบชัดเจน สร้างความเข้าใจได้ง่ายกว่าสื่อแบบอื่น เนื่องจากเกษตรกรมีอายุค่อนข้างเยอะ ไม่ถนัดในการใช้สื่อออนไลน์ ไม่สอดคล้องกับทองพาวัญ ทรัพย์เรียงสกุล (2562) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในด้านวิธีการส่งเสริมผ่านช่องทางการรับข่าวสารความรู้ทางสื่อออนไลน์ ได้แก่ โลก เพชบุ๊ก วิดีโอ

4. ปัญหา และข้อเสนอความต้องการของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการผลิต

4.1 ปัญหาในการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาระดับปานกลาง โดยมีปัญหาในระดับมาก ในด้านการผลิต ได้แก่ ฝนทิ้งช่วง ขาดแคลนแหล่งน้ำ การระบาดของโรคและแมลง เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีราคาแพง ด้านการตลาด ได้แก่ ราคาผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน สอดคล้องกับการศึกษาของ มลธิชา ทาอาสา (2561, น.90-93) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านกระบวนการเพาะปลูกในระดับมากที่สุด ได้แก่ เมล็ดพันธุ์มีราคาแพง ปุ๋ยราคาสูง ปัญหาผลผลิตราคาต่ำ และมีปัญหาในระดับมาก ได้แก่ มีโรคและแมลงระบาด ขาดแหล่งน้ำในการดูแลรักษา ดังนั้น เกษตรกรจึงเกิดความกังวล ผลประโยชน์ที่จะได้รับอาจไม่คุ้มกับการลงทุน และไม่ต้องการเสี่ยงที่จะปรับเปลี่ยน ด้านการส่งเสริมการเกษตร ปัญหามากที่สุด ได้แก่ ไม่มีแปลงสาธิตในชุมชน

4.2 ข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนการผลิต

1) ด้านการผลิต ควรมีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการผลิต สภาพดินในพื้นที่ค่อนข้างขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเกษตรกรขาดการบำรุงดิน ทำพืชชนิดเดียวซ้ำตลอดทั้งปี ใช้สารเคมีในปริมาณมากตกค้างอยู่ในแปลง ไม่สอดคล้องกับทองพาวัญ ทรัพย์เรียงสกุล (2562) พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการปรับปรุงบำรุงดิน โดยมีวิธีไถกลบฟางข้าว ต่อซึ่งข้าวโพด และการทำปุ๋ยพืชสด โดยการปลูกปอเทืองแล้วทำการไถกลบ ซึ่งจะช่วยให้ดินมีคุณภาพดี ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพ

2) ด้านการตลาด ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชนที่สามารถรับซื้อตลอดทั้งปี ควรจัดหาตลาดกลางให้กับเกษตรกร สอดคล้องกับไพฑูริย์ ทองสนิท (2556, น.70) ศึกษาเรื่องการใช้นโยบายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรมีตลาดกลางรับซื้อผลผลิต เพื่อลดการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

3) ด้านการส่งเสริม ภาครัฐไม่ส่งเสริมการปลูกในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร (2560) ที่กำชับไม่ให้จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้กับพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากตระหนักดีถึงปัญหาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บุกรุกป่า ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของประเทศ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) เกษตรกรควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทั้งด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ กระบวนการผลิต การตลาด ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรไม่เคยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การรับรู้ของเกษตรกรค่อนข้างน้อย หากต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตมาเป็นผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2) เกษตรกรควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต เพื่อเป็นการทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนจากสภาวะการย้ายฐานแรงงานสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ และสังคมที่เข้าใกล้วัยสูงอายุ เนื่องจากเกษตรกรเริ่มเข้าสู่ผู้สูงอายุ ไม่มีผู้สืบทอดทำการเกษตร เนื่องจากคนรุ่นใหม่ได้ย้ายฐานแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ที่ให้ผลตอบแทนที่มากกว่า และมีความมั่นคง

3) เกษตรกรควรมีการตรวจวิเคราะห์ดิน ก่อนทำการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้สามารถใส่ปุ๋ยได้ตรงตามค่าวิเคราะห์ดิน จะช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตได้ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาขาดการบำรุงดิน ปลูกพืชชนิดเดียวซ้ำตลอดทั้งปี ใช้สารเคมีในปริมาณมากตกค้างอยู่ในแปลง

4) เกษตรกรเข้าร่วมกลุ่ม ในรูปแบบ แพลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะช่วยในการต่อรองราคาทั้งปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต รวมทั้งสะดวกในการเข้ามาส่งเสริมด้านการเกษตรของหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีราคาแพง ด้านการตลาด ได้แก่ ราคาผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชนที่สามารถรับซื้อตลอดทั้งปี

5) เกษตรกรควรบริหารจัดการน้ำสำหรับทำการเกษตรในพื้นที่ ให้เหมาะสมกับการผลิต จะทำให้ไม่เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ ผลผลิตมีคุณภาพ และผลตอบแทนสูงขึ้น เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก ด้านการผลิต ได้แก่ ฝนทิ้งช่วงขาดแคลนแหล่งน้ำ

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ และหน่วยงาน

1) เจ้าหน้าที่ควรมีการสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูล ให้ความรู้ และเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล จากเจ้าหน้าที่มากที่สุด

2) เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิต เช่น การให้ความรู้เรื่องจักรกลทางการเกษตร การสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำของธนาคาร รวมถึงสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ได้ย้ายฐานแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

3) เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต เช่น การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การผสมปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก ด้านการผลิต ได้แก่ การระบาดของโรคและแมลง เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีราคาแพง

4) เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร ในรูปแบบ แพลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองราคาทั้งปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต และเป็นผู้ประสานในการจัดหาตลาด เช่น สหกรณ์ หรือบริษัทเอกชนโดยป้องกัน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

การกตราคาขายที่ไม่ยุติธรรม และร่วมวางแผนการผลิต เชื่อมโยงการตลาดระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับผู้รับซื้อ เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหา เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีราคาแพง และราคาผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน ไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชนที่สามารถรับซื้อตลอดทั้งปี

5) เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกษตรกรรม ป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำ เช่น การวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำ การขุดสระกักเก็บน้ำในพื้นที่ โดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาฝนทิ้งช่วง ขาดแคลนน้ำทำการเกษตร

1.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ในการส่งเสริมควรเป็นไปในรูปแบบการบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดห่วงโซ่กระบวนการ เพื่อให้การส่งเสริมมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางการส่งเสริมจากการสนทนากลุ่ม

2) โครงการในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำทำการเกษตรมากที่สุด

3) โครงการสนับสนุนเงินทุนในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการผลิตข้าว เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกร ตามแนวทางการส่งเสริมจากการสนทนากลุ่ม เพื่อสนับสนุนเงินทุนในการจัดหาเครื่องจักรกลทางการเกษตร และปัจจัยการผลิต

4) สนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับผู้รับซื้อ เพื่อวางแผนการผลิต ปริมาณผลผลิตที่ออกมาแต่ละช่วง เพื่อไม่ให้ปัญหาผลผลิตล้นตลาด การขนส่งไกลไม่คุ้มค่า และราคาที่ไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ควรมีการประกันราคาผลผลิตด้วย เนื่องจากเกษตรกรไม่มีแหล่งรับซื้อในชุมชนที่สามารถรับซื้อตลอดทั้งปี ควรจัดหาตลาดกลางให้กับเกษตรกร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันออกไป เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับ จะทำให้ได้แนวทางการส่งเสริมที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทพื้นที่

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมกับเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมที่ครอบคลุมและตรงกับความต้องการมากขึ้น

2.3 ควรศึกษาในประเด็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ เนื่องจากเป็นปัญหาคอขวดของงานวิจัยครั้งนี้ หากแก้ปัญหาดังกล่าวได้ จะทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ และผลตอบแทนสูง

2.4 ควรศึกษาหาความสัมพันธ์ประสิทธิภาพการปลูกข้าวมีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือไม่

2.5 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎาญุทธ ณ น่าน. (2557). การใช้หมักชีวภาพ พด.2 ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร อำเภอบ้านหลวง

จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

กรมพัฒนาที่ดิน. (2562). ทรัพยากรดิน. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563. จาก <http://agri-map-online.moac.go.th/>

กรมการค้าภายใน. (2563). ปฏิทินฤดูกาลสินค้าเกษตรปี 2563. นนทบุรี: กรมการค้าภายใน

กรมวิชาการเกษตร. (2562). การจัดการความรู้เทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาในเขตพื้นที่ภาคกลาง. ชัยนาท:

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

-
- กรมวิชาการเกษตร. (2562). การปลูกข้าวโพดหลังนาให้ได้กำไรสูงสุด. พิษณุโลก: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2
- กรมวิชาการเกษตร. (2562). การจัดการแปลงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์คุณภาพ. นครสวรรค์: ศูนย์วิจัยพืชไร่นครสวรรค์ สถาบันวิจัยพืชไร่นครสวรรค์
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). แผนพัฒนาการเกษตร ปี 2562 – 2564 (ฉบับปรับปรุง ปี 2563). สุโขทัย: สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). หนังสือราชการเรื่อง ขอให้จังหวัดเร่งประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่และน้ำในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา ปีการผลิต 2560/61 ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2560
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563 .จาก <http://www.farmer.doae.go.th/>
- ทองพาวขวัญ ทรัพย์เริงสกุล. (2562). การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้ง ตามหลักบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก, การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9, 1229-1243. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พรรณา อนุรักษ์การกุล. (2561). การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจในภาคตะวันออก. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 9(18), 49-71
- ไพฑูรย์ ทองสนิท. (2556). ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ไพลิน ถองทอง. (2559). ศักยภาพและความพร้อมในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา ของจังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- มลธิชา ทาอาสา. (2561). แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้งของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอบางระกำ จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.